

Лекція 4 ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО РЕСУРСИ В СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА

4.1. Класифікація і характеристика промислових ресурсів

Термін «ресурси» (від франц. «Resource») означає «допоміжний засіб», але в сфері виробництва він набуває іншого змісту: «основний» засіб, оскільки без наявності ресурсів неможливе функціонування технологічних процесів. На думку академіка А.А. Мінца, природні ресурси можна класифікувати за походженням, здатності до відновлення, природному відтворенню та можливого їх використання.

Виділено наступні класи природних ресурсів: викопну сировину, водні, ґрунтові, рослинні і тваринні ресурси. Ресурси укрупнено поділяють на матеріальні, технічні, трудові та енергетичні.

Зустрічається такий термін, як «сукупні ресурси», який позначає суму всіх попередніх видів ресурсів в грошовому вираженні.

Рис. 2. Загальна класифікація ресурсів виробництва

У ряді останніх досліджень виділяють ще дві форми ресурсів: час і технології. Вважаємо, що час є квазі ресурсом, тобто схожих ресурсів і дійсно підлягає економії (заощадженню), а безпосередньою кількісною мірою цінності часу виступає банківський відсоток.

Наочною ілюстрацією економічної цінності часу може служити співвідношення для розрахунку еквівалента того прибутку, який буде отримано за період часу t :

$$\Pi = \Pi_t / (1 + r)^t$$

де Π , Π_t - відповідно прибуток в поточний момент часу і за період t ;

r - коефіцієнт дисконтування;

t - періоди часу, $1 \dots n$.

У свою чергу технології не можна ототожнювати з ресурсами, оскільки це сукупність операцій з самими ресурсами в просторі і часі. Складена класифікація дозволяє в достатній мірі відобразити всі різноманіття ресурсних потоків в системах АПК і прогнозувати потенційні напрямки

ресурсозбереження, а саме почвосбереження, водозбереження, трудозбереження, матеріалосбереження, енергозбереження, капіталосбереження q інші джерела.

4.2. Класифікація ресурсів.

Схема класифікації ресурсів

Численні ресурси можна класифікувати: на природні, економічні, комунікаційні та правові.

Природні (природні) ресурси - це компоненти природи, які використовуються або можуть бути використані в якості засобів виробництва і предметів споживання. До них належать земельні, агробіологічні, водні, кліматичні і мінерально сировинні ресурси.

Земельні ресурси будь-якого підприємства є базою розвитку його економіки і можуть виступати одразу в декількох аспектах: як територія; як основний засіб аграрного виробництва; як предмет праці.

Ще К. Маркс писав, що на відміну від інших засобів виробництва, які при експлуатації зношуються і після певної напрацювання підлягають заміні, земельних ресурсів властиво за умови їх раціонального використання відновлення ґрунтової родючості.

До агробіологічним ресурсів відносять рослинний і тваринний світ.

Рослинні ресурси - це запаси лісової деревини та кормові угіддя.

Лісові ресурси підтримують екологічну стійкість розвитку агросистеми і виконують функцію свого роду «зеленого каркасу».

Ресурсами тваринного світу є промислові тварини та рибні запаси.

До водних ресурсів відносять води річок, озер, каналів, водосховищ, морів, підземні води і ґрунтову вологу. Теоретично водні ресурси невичерпні, оскільки при економічному споживанні вони безупинно відновлюються в процесі вологообороту. Однак витрата питних, технологічних і меліоративних вод зростає такими темпами, що в ряді регіонів України вже зараз відчувається гострий дефіцит водних ресурсів. Велику екологічну небезпеку становить забруднення природних вод, викликане скиданням в них різних стоків.

Клімат є жорстким нерегульованим фактором особливо у розвитку сільського господарства і зумовлює світловий, температурний, водний і повітряний режими.

До невичерпних ресурсів належать кліматичні: сонячна радіація, опади, енергія вітру.

До поновлюваних вичерпним ресурсів відносять ґрунт, рослинний і тваринний світ, які в міру використання здатні відновлюватися.

Сукупність запасів корисних копалин в надрах є мінерально-сировинні ресурси. Наприклад, цей вид ресурсів використовується при виробництві мінеральних добрив і відноситься до непоновлюваним вичерпним.

Економічна група ресурсів включає: трудові, матеріальні, енергетичні і фінансові. Вони формують основу життєзабезпечення економіки і рівень їх розвитку безпосередньо пов'язаний з ефективністю виробництва або переробки продукції.

Трудові ресурси - це працівники підприємств, а також ті, що знаходяться на ринку праці (чоловіки у віці 16-59 років і жінки 16-54 років, включаючи населення інших вікових груп, зайняте в трудовій діяльності). Значимість даного виду ресурсів неможливо переоцінити, оскільки природні, матеріальні та енергетичні ресурси включаються в систему виробництва тільки за допомогою людської праці.

В даний час економічне процвітання будь-якого підприємства безпосередньо пов'язано з успішним формуванням персоналу, використанням його інтелектуальних здібностей при вдосконаленні технологій, систем машин і виробничого менеджменту.

Поняття трудові ресурси характеризує працездатне населення в цілому, але можливо поділ на структурні складові: інтелектуальні (рівень кваліфікації фахівців), підприємницькі (здатність працівників до бізнесу), соціальні (соціальний клімат, система ціннісних орієнтацій працівників, сімейний уклад, рівень добробуту) і демографічні (закономірність відтворення трудових ресурсів регіону). Перераховані компоненти впливають на процеси формування способу життя людей і обумовлюють якість життєдіяльності. Тобто трудові ресурси підприємств слід аналізувати з інтелектуальної, підприємницької, соціальної і демографічної точок зору.

Матеріальні ресурси поділяються на дві великі групи: основні фонди, що функціонують протягом ряду років, поступово переносять свою вартість на товар через амортизацію і виробничі запаси, що споживаються за один виробничий цикл. Ці групи включають безліч різноманітних ресурсів.

Енергетичними ресурсами є носії енергії, що використовуються на підприємствах. За видами ці ресурси класифікуються на нафту і нафтопродукти, вугілля, газ, торф і електроенергію.

Альтернативні енергоресурси зосереджені в енергії сонця, вітру і геотермальних вод. В процесі виробництва утворюється значна кількість залишків сировини і матеріалів, побічна і супутня продукція. Комплексне їх використання для отримання якісно нових видів харчової, кормової, лікувальної і технічної продукції дає можливість вивільнити значні обсяги первинних ресурсів.

Відходи виробництва та споживання матеріальних ресурсів, що повторно залучаються у виробництво, утворюють вторинні матеріальні ресурси, а енергетичний потенціал відходів, побічних і проміжних продуктів, який повторно використовується для енергопостачання, формує вторинні енергетичні ресурси.

Фінансові ресурси - це грошові кошти, що знаходяться в розпорядженні державних органів, позабюджетних фондів, підприємств усіх форм власності та населення. Фінанси є найбільш мобільними і можуть бути використані для придбання всіх інших ресурсів. На підприємстві фінансові ресурси формуються за рахунок прибутку, амортизаційних відрахувань, кредитів, доходів від цінних паперів та інших джерел.

Ринкова кон'юнктура, що постійно змінюється вимагає від господарюючих суб'єктів налагодження стійких взаємин один з одним, що

обумовлює виділення комунікацій в особливий вид ресурсів. Комунікаційні ресурси в свою чергу поділяються на інформаційні та транспортно-інфраструктурні. Зараз інформація перетворюється в самостійний ресурс рівний за своєю значимістю (вартістю) економічним. Вона є не тільки продуктом праці, а й стає засобом виробництва. Зростання інформаційних потреб підприємств за поточних і стратегічних питань свідчить про необхідність формування інформаційних систем на базі ЕОМ і відповідного програмного забезпечення. Інформаційні системи покликані інтегрувати підприємства через створену інфраструктуру і здійснювати постійний маркетинговий, виробничий, фінансовий, екологічний та інші види моніторингу.

Транспортно-інфраструктурні ресурси являють собою сукупність транспортно-економічних і транспортно-технологічних зв'язків в економіці країни. Від рівня їх розвитку в значній мірі залежить ефективність виробництва, переробки і збуту продукції, а в кінцевому рахунку матеріальний і соціальний стан населення.

Правові ресурси формують нормативну базу виробничо-збутової діяльності підприємств і регламентують юридичний порядок природокористування, взаємодії з державними органами, постачальниками і покупцями (в тому числі зовнішньоекономічної сфери діяльності). Вони підрозділяються на ресурси інтелектуальної власності та правового забезпечення.

Інтелектуальна власність підприємства є комерційні відомості та інші виняткові права на нематеріальні цінності, пов'язані з виробництвом, управлінням, фінансовою, збутової та іншою діяльністю, а їх витік завдає шкоди підприємству.

Ряд підприємств наділені юридично закріпленими пільгами в оподаткуванні, амортизації, тарифікації, постачанні технічними засобами та іншими ресурсами або функціонують в рамках регіональних програм і грантів розвитку, тобто мають відповідне пільгове правове забезпечення.

Питання для самоконтролю

- 1) Які існують методи класифікації ресурсів?
- 2) Як здійснюється класифікація ресурсів?
- 3) Дайте характеристику природних ресурсів.
- 4) Дайте характеристику економічних ресурсів.
- 5) Дайте характеристику правовим ресурсам.
- 6) Дайте характеристику комунікаційних ресурсів.
- 7) Яким ресурсом виступає час? Дайте характеристику даного виду ресурсів.